

теорії та практики / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко. - К. : РВПС України, 1999. - 121 с.

6. Законодавство України про освіту. Збірник законів : за станом на 10 березня 2002 р. - К. : Парламентське вид-во, 2002. - 159 с.

7. Каленюк І. С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку : [монографія] / І. С. Каленюк. - К. : ТОВ „Кадри”, 2001. - 326 с.

8. Карлін М. І. Стимулювання праці в освітньо-науковій сфері : проблеми теорії і практики / М. І. Карлін. - Луцьк : Редакційно-видавничий відділ „Вежа” Волинського держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2000. - 194 с.

9. Львовчик С. В. Завдання і напрямки реформування фінансів соціальної сфери / С. В. Львовчик // Фінанси України. - 1999. - № 12. - С. 25-32.

10. Мешкова Т. А. Взгляд на образование. Показатели ОЭСР. - Выпуск 2007 / Т. А. Мешкова // Вестник международных организаций. - 2007. - № 7 (15). - С. 75-87.

11. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2007/2008 навчального року : [статистичний бюлетень]. - К. : Державний комітет статистики України, 2008. - 195 с.

О. Komarova

BASIC DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF FORMING OF EDUCATIONAL POTENTIAL OF SOCIETY

Aims, principles and tasks of improvement of organizational-economic mechanism of forming of educational potential of society, are certain in the article. Expedience of maintenance of leading role of the state in financing of educational industry is grounded coming from long-term character of these investments. Passing is offered to the model of twosectoral budget of educational industry. Introduction of the individual, multichannel and differentiated financing of industry of education is recommended.

Key words: education, organizational-economic mechanism, financing, autonomy of educational establishments, normative financing, monitoring.

© Ольга Комарова

Надійшла до редакції 22.08.2011

УДК 336.012.23:334.716

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

МАРИНА КРАВЧЕНКО,

асистент кафедри економічної теорії

Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь

У статті визначено сутність основних напрямів відновлення фінансової стійкості підприємства, які передбачають проведення модернізації виробництва, удосконалення управління витратами, ціновою політикою та політикою збуту продукції, удосконалення управління фінансами підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, промислове підприємство, сфери діяльності, модернізація виробництва.

Постановка проблеми. Одним з основних етапів у загальній системі вдосконалення управління стабільністю фінансово-господарської діяльності підприємства в післякризовому періоді є відновлення фінансової стійкості. Отримання збитків - це одна з основних причин втрати підприємствами стійкого стану. Досягнення прибутковості та зменшення заборгованості - основні задачі, що потребують свого вирішення в процесі відновлення стійкості фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність фінансової стійкості підприємства є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених-економістів, зокрема М. С. Абрютіної, Н. В. Алексєєнко, Л. А. Берстайна, М. Г. Білопольського, І. О. Бланка, Ю. Брігхема, Ван Хорна, О. В. Грачова,

О. В. Єфимової, В. В. Ковальова, Р. С. Сайфуліна, А. Д. Шеремета [1-4]. Фінансова стійкість забезпечує стабільність діяльності підприємства [3, с. 256]; гарантує збереження його платоспроможності й кредитоспроможності [5, с. 396]; визначається ефективним використанням фінансових ресурсів [5, с. 443]. Ознакою фінансової стійкості є вміння підтримувати стабільність в умовах зміни внутрішнього й зовнішнього середовища [6]. Проте подальших наукових досліджень потребують питання відновлення фінансової стійкості промислового підприємства в післякризових умовах функціонування.

Метою статті є обґрунтування сутності й послідовності реалізації основних напрямів відновлення фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для відновлення фінансової стійкості підприємства розроблено систему напрямів відновлення, які передбачають удосконалення управління основними показниками й процесами за сферами діяльності.

Перший напрям відновлення фінансової стійкості полягає в **модернізації виробництва**. Цей напрям є основним, а його реалізація вплине на результати за всіма видами діяльності, на ефективність інших напрямів відновлення стійкого становища.

Модернізація виробничого процесу необхідна для здобуття конкурентних переваг на існуючих ринках збуту продукції і для відкриття нових каналів реалізації промислової продукції, що дозволить збільшити обсяги її виробництва, призведе до зростання виручки від реалізації й досягнення прибуткового стану. Модернізація у сфері виробництва включає такі основні завдання:

- оновлення основних виробничих фондів та подолання проблеми зношеності виробничого капіталу;
- упровадження енергоефективних ресурсозберігаючих технологій, які відповідають світовим стандартам і зменшують залежність промислових підприємств від цін, що складаються на паливо та енергію на світових ринках, і цін, що встановлюються вітчизняними державними монопольними компаніями;

- складання програм щодо перепідготовки промислово-виробничого потенціалу підприємств відповідно до вимог дотримання стандартів якості продукції, освоєння нових технологій виробництва, застосування технічних ліній нового покоління;

- забезпечення своєчасного випуску продукції, незважаючи на технічне переозброєння виробництва, з метою досягнення прибутковості основного виду діяльності на всіх напрямках збуту продукції й зростання вхідних грошових потоків, які є джерелом оновлення основних виробничих фондів [6].

Модернізація у сфері виробництва продукції дозволяє прискорити оборотність обігових коштів у сфері реалізації продукції, оскільки передбачає зростання обсягів товарної продукції й відповідно доходу від її реалізації, зменшення розміру промислових виробничих запасів і величини відволікання коштів на їх формування.

На проведення модернізації виробництва потрібно інвестувати значні обсяги ресурсів підприємства. Інвестування власних коштів (реінвестування) потрібно спланувати таким чином, щоб мінімізувати залишки грошових коштів. Пріоритет в інвестуванні слід надавати придбанню необоротних активів, а інвестиції в цінні папери в післякризовий період відновлення стійкості не можуть розглядатися як напрям вкладення наявних коштів. Отже, раціональний розподіл коштів у сфері інвестування в розглядуваний період полягає в їх спрямуванні на закупівлю високопродуктивних технічних одиниць та вдосконалення технології виробництва.

Окрім вкладення власних коштів у модернізацію виробництва, слід передбачити залучення ресурсів кредитних установ та зовнішніх інвесторів. Зовнішнє фінансування процесу модернізації виробництва - це невід'ємний елемент своєчасного початку й завершення всіх робіт не тільки в умовах відсутності стабільності.

Для стимулювання збуту продукції необхідно розвивати кредитування покупців. В умовах модернізації виробництва кредитування продажу продукції розглядається як тимчасове відволікання коштів із виробничого процесу, що потребує аналізу й обґрун-

тування. Слід співвіднести вигоди від зростання обсягу реалізації продукції, витрати щодо залучення позикових коштів і величину недоотриманої виручки за продукцію в період кредитування покупців.

Другим напрямом відновлення фінансової стійкості підприємства виділено **вдосконалення управління витратами**, величину яких потрібно мінімізувати, на що спрямовується модернізаційний процес. Особливо гостро стоїть задача зменшення виробничих витрат, що передбачає:

- оптимізацію виробничих запасів, яка дозволить зменшити витрати на їх зберігання, позбавить підприємство необхідності авансувати кошти в їх закупівлю;

- вибір оптимального методу нарахування амортизаційних відрахувань відповідно до задач мінімізації виробничої собівартості продукції та скорішого оновлення основних виробничих фондів;

- мінімізацію витрат на закупівлю матеріальних ресурсів, що досягається завдяки перегляду фірм-постачальників ресурсів, умов транспортування ресурсів, форм оплати тощо.

У сфері реалізації продукції вдосконалення управління витратами пов'язується зі зменшенням витрат на збут продукції й скороченням маркетингових витрат. Потрібно переглянути витрати на збут, а саме: базові умови постачання продукції на експорт у країни дальнього зарубіжжя, логістичні схеми перевезення вантажу, умови транспортування вантажу фірмами-перевізниками. В умовах відновлення важливої характеристики фінансового стану підприємства - фінансової стійкості - слід позбавитися витрат, які прямо не впливають на виробничий процес і на заходи щодо його модернізації, тобто витрат на маркетинг (рекламу продукції на вітчизняному ринку збуту, маркетингові дослідження, поведінку каналів дистрибуції тощо).

Удосконалення управління витратами у сфері фінансування діяльності зводиться до вибору джерел залучення позикового капіталу із мінімальними витратами щодо його обслуговування. До цих витрат слід віднести не тільки процентну ставку, але й величину первісного внеску, розмір плати за користування залученими коштами (за її наявності), а також умови нарахування процентів і порядок повернення боргу.

У сфері кредитування продажу покупців пропонується досліджувати розмір альтернативних джерел доходів, пов'язаних зі своєчасним отриманням виручки, появою доходів за умов розвитку бізнесу з більш платоспроможними покупцями, й альтернативних витрат, які мають місце при затримках у продажу продукції, її зберіганні, при пошуку нових торговельних партнерів, при перевірці їх спроможності сплачувати за зобов'язаннями.

Третій напрям відновлення фінансової стійкості - **удосконалення управління ціновою політикою** на підприємстві - прямо залежить від попередніх двох: зменшення собівартості продукції, яке можливе за умов проведення модернізації виробництва, дозволяє корегувати ціни в менший бік, що посилює конкурентоздатність продукції та стимулює попит на неї серед існуючих і нових покупців. Слід урахувати, що зменшення ціни має забезпечувати рентабельність діяльності й отримання прибутків, які є гарантією відновлення стійкості та стабільного розвитку.

Оскільки ціна на металургійну продукцію, установлена вітчизняними виробниками, залежить від цін

на світових ринках, то в процесі реалізації продукції виникає можливість або збільшити, або зменшити рентабельність продукції з урахуванням динаміки цін провідних країн-виробників.

Процес кредитування покупців вимагає корегування цін на продукцію з урахуванням терміну відстрочки платежу, наявності авансових внесків, ступеня довіри до покупця, строків ведення ділових відносин.

Попри те, що в процесі відновлення фінансової стійкості підприємства акцент ставиться на виробничі досягнення підприємства, потребує свого удосконалення **політика збуту продукції**. Необхідно досягти узгодженості між випуском продукції та її реалізацією, що дозволить мінімізувати залишки готової продукції на складі, тобто скоротити витрати на їх зберігання.

Завдання у сфері реалізації полягають у тому, щоб:

- розширити ринки збуту продукції, що приведе до зростання замовлень, обсягів виробництва й прибутків підприємства;

- знайти нових надійних покупців продукції й укласти з ними угоди на довгострокову перспективу;

- серед форм розрахунків обрати ті, що відповідають цілям розвитку підприємства з урахуванням дії нових контрактних домовленостей або подовження дії існуючих угод.

Спрямовуючи власні й позикові кошти на модернізацію виробництва, слід знати відповідь на питання про напрями реалізації приросту продукції, що потребує пошуку нових ринків збуту вже на стадіях інвестування (реінвестування коштів) і фінансування господарської діяльності.

Пропонується впроваджувати кредитування виявлено вітчизняних покупців з метою мінімізації витрат, пов'язаних із несвоєчасним поверненням валютних цінностей на територію України під час здійснення експортних операцій.

Важливим напрямом відновлення фінансової стійкості підприємства є **вдосконалення управління фінансами**, їх упорядкування для дотримання термінів виконання робіт за прийнятими угодами. Управління фінансами підприємства розповсюджується на всі сфери діяльності й, у першу чергу, пов'язане із необхідністю узгодження грошових надходжень і виплат. У сферах виробництва й реалізації продукції важливими завданнями є:

- погашення кредиторської заборгованості, недопущення її накопичення, оформлення розстрочки платежів за необхідністю;

- зменшення заборгованості дебіторів за умов ведення переговорів щодо реструктуризації боргів і недопущення їх переведення в стан безнадійних.

Модернізація виробництва спрямована на зростання прибутковості фінансово-господарської діяльності, однак цей факт потребує обґрунтування. Необхідно визначити ефективність вкладення коштів у модернізацію й навести докази цього для кредиторів. Крім того, фінансування діяльності, як правило, відбувається з різних джерел, тому слід оптимізувати кредитний портфель: укладати довгострокові угоди, які є менш витратними, залучати кошти кредитних установ зі стійким становищем, особливо після руйнівної дії світової фінансово-економічної кризи.

Невід'ємним завданням удосконалення управління фінансами є ефективне управління грошовими потоками підприємства. Особливо актуальним є аналіз і планування грошових потоків у процесі кредитування покупців. Слід вирішувати такі проблеми:

- достатності коштів для фінансування виробничих завдань і стимулювання збуту продукції;

- прискорення оборотності обігових коштів на основі зменшення залишків готової продукції й недопущення зростання дебіторської заборгованості;

- синхронності надходження коштів і їх витрачання в конкретні моменти часу.

Отже, запропоновані основні напрями відновлення фінансової стійкості підприємства спрямовані на отримання позитивних фінансових результатів і чистих грошових потоків, у першу чергу, від операційної діяльності.

Відновлення фінансової стійкості підприємства є складним процесом, який реалізується поступово. Автором статті запропоновано алгоритм реалізації напрямів відновлення стійкого стану за п'ятьма основними етапами, який представлено на рис. 1.

Як видно з наведеної схеми, реалізація напрямів відновлення стійкості підприємства розпочинається із підготовки аналітичної бази для проведення дослідження, яка містить сукупність зовнішніх і внутрішніх інформаційних засобів, які визначають ступінь впливу відповідних факторів.

Зовнішні інформаційні засоби - це дані про нормативно-правове забезпечення функціонування підприємства на товарному, матеріальному й фінансовому ринках (прийняті законодавчі акти, проекти та прогнози рішень влади; прогнози міжнародних експертів і представників впливових міжнародних фінансових організацій); дані про динаміку основних макроекономічних показників галузі та промисловості в цілому, наприклад, про обсяг реалізованої промислової продукції, індекси споживчих цін, індекси цін виробників промислової продукції, фінансові результати, рентабельність операційної діяльності, стан оборотних активів і поточних зобов'язань; дані про очікувані тенденції розвитку подій на вітчизняних і міжнародних ринках.

Метою внутрішніх інформаційних засобів є розкриття інформації про фінансовий стан і фінансову стійкість підприємства, що відповідає положенням (стандартам) бухгалтерського обліку, Податкового кодексу та іншим законодавчим вимогам про формування фінансової, статистичної, бухгалтерської інформації, а також первинної документації підприємства.

Наявність достатньої аналітичної бази для проведення дослідження - це важливий компонент формування правильних висновків про стан порушення стійкості підприємства, що здійснюється на другому етапі в процесі діагностики. Діагностику порушення фінансової стійкості підприємства пропонується проводити в такий спосіб:

- 1) аналіз незалежності підприємства - для збирання даних про стан розрахунків, формування капіталу, ефективність розподілу чистого прибутку (за його наявності), а також зміни в процесі виробництва й реалізації продукції під впливом факторів зовнішнього середовища;

- 2) визначення типу фінансової стійкості підприємства - для обґрунтування ефективності формування матеріальних оборотних активів і джерел їх фінансування;

- 3) оцінка грошових потоків підприємства - для порівняння вхідних і вихідних потоків за такими характеристиками, як достатність формування, рівномірність генерування в короткостроковому періоді, оптимальність утворення в довгостроковій перспективі.

На третьому етапі дослідження з урахуванням результатів діагностики фінансово-економічного й

Рис. 1. Алгоритм реалізації напрямів відновлення фінансової стійкості за основними етапами.

виробничого становища підприємства необхідно прийняти до виконання напрями відновлення його фінансової стійкості, серед яких слід виділити негайні, поточні та допоміжні.

Негайні напрями за своєю суттю полягають у першочерговості прийняття до виконання. Їх основне завдання полягає в тому, щоб забезпечити виробничий процес підприємства коштами з власних джерел. До негайних напрямів необхідно віднести: припинення фінансування невиробничих програм розвитку, скорочення загальновиробничих витрат і заборгованості, продаж фінансових інвестицій і необоротних активів, які не використовуються у виробничому процесі.

Поточні напрями слід приймати до виконання після реалізації негайних. Серед усіх поточних напрямів особливо важливими є напрями, пов'язані з модернізацією виробництва й залученням для цього інвестицій, скороченням витрат і корегуванням ціни продукції, зменшенням кредиторської заборгованості.

Роль допоміжних напрямів відновлення фінансової стійкості, які є обов'язковими до виконання, полягає у створенні максимально сприятливих умов досягнення прибутковості діяльності й стабільності становища в післякризових умовах. На думку автора, до складу допоміжних напрямів слід віднести кредитування вітчизняних покупців, пошук нових ринків збуту продукції, підписання довгострокових контрактів тощо.

Реалізація напрямів відновлення фінансової стійкості підприємства - це четвертий етап у стабілізації й удосконаленні становища підприємства, який передбачає моніторинг, облік результативності та контроль за реалізацією напрямів.

Виходячи із сутності моніторингу в управлінні підприємством, який обґрунтовано в роботах [7, 8], автор вважає, що під моніторингом упровадження напрямів відновлення фінансової стійкості слід розуміти постійне спостереження за реалізацією прийнятих заходів і їх результатами. Так, моніторинг розпочинається з визначення відповідальних осіб у відділах і службах підприємства за реалізацію конкретних заходів, безпосередніх виконавців завдань відновлення стійкого стану та строків виконання цих завдань із визначенням проміжних результатів, яких слід досягти. Кінцевою метою моніторингу є досягнення позитивного результату у відновленні фінансової стійкості.

Аналіз результативності напрямів відновлення прибуткового стану відбувається на основі постійного порівняння стану фінансової стійкості в докризовий і післякризовий періоди з використанням методів факторного аналізу, прогнозування, на основі динаміки грошових потоків, особливо позитивного руху коштів від операційної діяльності після завершення реалізації негайних напрямів відновлення й після закінчення модернізаційних процесів.

Контроль за реалізацією напрямів полягає у вив-

чені проміжних і кінцевих результатів відновлення фінансової стійкості, корегуванні (за необхідністю) основних завдань відповідно до впровадження заходів удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства. Контроль здійснюється не тільки керівниками фінансового департаменту (відділу, служби), але й керівниками виробничого та збутового осередків підприємства.

У разі досягнення позитивних результатів у відновленні фінансової стійкості підприємства підбиваються підсумки й узагальнюються результати реалізованих напрямів, заходів і завдань.

Висновки

Відновлення фінансової стійкості в післякризовому періоді - це можливість забезпечити приріст обсягу виробництва й реалізації продукції на рівні докризового періоду, досягти рентабельної діяльності, вчасно сплачувати за вимогами кредиторів. Період відновлення фінансової стійкості підприємства залежить від ступеня втрати стійкості під час настання кризових явищ, а також рівня недосконалості в технічному й технологічному розвитку.

Реалізація запропонованих напрямів відновлення фінансової стійкості дозволить поліпшити фінансово-економічне становище підприємства в цілому й здобути конкурентні переваги на товарному ринку.

Відновлений фінансовий стан необхідно постійно підтримувати, забезпечуючи стабільність діяльності в умовах ринкових коливань і змін.

У подальших дослідженнях необхідно розробити стратегію управління стійким станом підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеенко Н. В. Управление устойчивым развитием промышленных предприятий / Н. В. Алексеенко // Экономика і організація управління : зб. наук. праць. - Донецьк : ДонНУ, Каштан, 2009. - Вип. 2 (6). - С. 50-60.
2. Белополюский Н. Г. Энвайроника - наука будущего развития человечества / Н. Г. Белополюский. - [3-е изд., перераб. и доп.]. - Донецк, 2007. - 436 с.
3. Ковалёв В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалёв, О. Н. Волкова. - М. : ООО "ТК Велби", 2002. - 424 с.
4. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. - М. : ИНФРА-М, 2006. - 415 с.
5. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности / [А. И. Алексеева, Ю. В. Васильев, А. В. Малеева и др.]. - М. : Финансы и статистика, 2006. - 528 с.
6. Штембуляк Д. О. Финансова стійкість підприємства в умовах ринкової турбулентності / Д. О. Штембуляк // Экономика и управление. - 2010. - № 1. - С. 119-123.
7. Егоров П. В. Стратегический мониторинг в управлении финансово-хозяйственной деятельностью производственных систем / П. В. Егоров, Н. В. Алексеенко. - Донецк : Юго-Восток, 2005. - 173 с.
8. Бушмелева Г. В. Мониторинг в системе управления предприятием : [монография] / Г. В. Бушмелева. - Екатеринбург ; Ижевск : Ин-т экономики РАН, 2004. - 60 с.

М. Kravchenko

DIRECTIONS OF RECOVERY OF ENTERPRISES FINANCIAL STABILITY

There has been defined the essence of main directions of financial stability recovery, which presuppose modernization of an enterprise, improvement of costs management, price policy and product distribution policy, improvement of enterprises finance management.

Key words: financial stability, industrial enterprise, sphere of activity, production modernization.

© М. Кравченко

Надійшла до редакції 29.08.2011

УДК 330.190.1

РОЛЬ РОДИНИ У ВІДТВОРЕННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

ТЕТЯНА ЛЄХ,

аспірант кафедри економічної теорії Донецького національного університету

У статті розглянуто процес відтворення людського капіталу в родині. Показано, що основним етапом цього процесу є етап формування людського потенціалу. Зроблено порівняльний аналіз соціально-економічних умов відтворення людського капіталу в Україні та ЄС. Відзначено відмінність структури видатків, що формують інвестиції в людський капітал, у країнах ЄС та в Україні, та її вплив на стабільність розширеного відтворення людського капіталу.

Ключові слова: сім'я, домогосподарство, людський капітал, відтворення.

Постановка проблеми. Відтворення людського капіталу є пріоритетним напрямком економічного розвитку. Питання відтворення й функціонування людського капіталу визначають перспективи соціально-економічного прогресу.

Процес цілеспрямованого формування людського капіталу здійснюється родиною, у тому числі самим індивідом, державою й підприємством, де відбувається його реалізація, та передбачає інвестиції в його накопичення й розвиток. Ключовою